

ทองดึง

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Gloriosa superba* L.

วงศ์ : Colchicaceae (Liliaceae)

ชื่ออื่น : คมขวาน บ้องขวาน หัวขวาน (ชลบุรี) กำปู ดาวดึงส์ วานกำปู (กลาง) พันมหา (นครราชสีมา) มะขาไก่ (เหนือ) ทองดึงหัวขวาน ค้ามขวาน หัวพาน

ลักษณะทั่วไป : ไม้เถาเลื้อยขนาดเล็กอายุหลายปี เลื้อยเกาะพันต้นไม้อื่น ขาวได้ถึง 5 เมตร ลำต้นเป็นหัว หรือเหง้าขนาดเล็กอยู่ใต้ดิน รูปร่างกลมรียาว มีหงอนเหมือนขวาน ใบ เดี่ยวเรียงสลับหรือเรียงเป็น วงรอบข้อ 1-3 ใบรูปขอบขนานแกมรูปใบหอกยาว 5-15 เซนติเมตร ไร้ก้าน ปลายใบแหลมยืดยาวออก ทำหน้าที่เป็นมือเกาะ โคนใบมน เส้นใบขนานกันไปสิ้นสุดที่ปลายใบ หลังใบและท้องใบเรียบ ขอบใบเรียบ ดอก เดี่ยวขนาดใหญ่ ออกที่ซอกใบ โกลีปลายเถา สีเหลืองปลายกลีบสีแดง โคนกลีบเมื่อบานใหม่ๆ มีสี เหลือง เมื่อดอกบานเต็มที่ จะเปลี่ยนเป็นสีแดงทั้งดอก มีกลีบ 6 กลีบ สีเขียวอ่อนและจะเปลี่ยนเป็นสี เขียวและแดง กลีบรูปแถบ เรียวยาว 5-7.5 เซนติเมตร โยงกลับไปทางก้านดอก ขอบกลีบหยักเป็นคลื่น เกสรเพศผู้มี 6 อัน ชี้ออกเป็นรัศมีตามแนวนอน ก้านยาว 3-5 เซนติเมตร อับเรณูยาวประมาณ 1 เซนติเมตร ก้านเกสรเพศเมียยาว 0.3-0.7 เซนติเมตร แยกเป็น 3 แฉก ก้านดอกยาวประมาณ 5 เซนติเมตร ผล เป็นฝักแห้งแตกได้ รูปกระสวย ปลายผลแหลม ขนาดกว้าง 2.5-3 เซนติเมตร ยาว 6-8 เซนติเมตร ผิวเรียบ มักมีสันคั้นๆ มี 3 พู เมล็ดกลมสีส้มแกมน้ำตาล

การกระจายพันธุ์ : จำนวนมากพบตามป่าดงดิบ เขาชัน ที่รกร้างว่างเปล่าที่มีความชุ่มชื้นสูง

ออกดอก :

การขยายพันธุ์ :

ประโยชน์ : รากและเหง้า เป็นยาที่อันตรายมาก เหง้าและเมล็ด มีพิษมากใช้รักษาโรคมะเร็ง ตำรายาไทยใช้หัวและเมล็ด แก้วปวดตามข้อ แก้วโรคเรื้อน แก้วคุดทะราด แก้วเสมหะ ฝนน้ำทาแก้พิษแมลงสัตว์กัดต่อย ให้สัตว์กินเพื่อขับพยาธิ หัว รสร้อนเมาแก้โรคเรื้อน คุดทะราด แก้วโรคปวดข้อ (gout) แก้วกามโรค แก้วพิษ แมลงสัตว์กัดต่อย ขับผายลม มีสารที่ใช้รักษาโรคมะเร็งได้ หัวสด ตำพอกหรือทาแก้ปวดข้อ แก้วพิษแมลง สัตว์กัดต่อย ตำผสมทำยาประคบแก้ปวดข้อ (gout) แก้วปวดเมื่อยตามกล้ามเนื้อ แก้วข้ออักเสบฟกบวม หัวแห้งปรุงเป็นยาขับปัสสาวะ รักษาโรคเรื้อน มะเร็ง คุดทะราด โรคปวดข้อ แก้วกามโรค ขับผายลม จะต้องใช้ในปริมาณน้อย ถ้ากินขนาดอาจเกิดพิษได้ ราก รสเมาร้อน แก้วลมจุกเสียด แก้วเสมหะ ทาแก้โรค ผิวน้ำ แก้วปวดข้อ ตำพอกหรือทาแก้โรคผิวน้ำ ร้อน มะเร็ง คุดทะราด แก้วปวดข้อ ต้มดื่ม แก้วลมจุก เสียดแก้วเสมหะต้องใช้ปริมาณน้อย และเฝ้าระวังถ้าเข้มข้นเกินไปอาจเกิดพิษถึงตายได้

ข้อควรระวัง : การใช้ดอกคิงเป็นยารักษาโรคเกาต์ ไม่ควรใช้เหง้าต้มหรือปรุงวิธีอื่นกิน อาจเป็นพิษถึงตายได้ เพราะขนาดรักษาใช้ปริมาณน้อยมากและใกล้เคียงกับขนาดที่ทำให้เกิดพิษ ควรใช้ในรูปแบบแคปซูล ปัจจุบัน ซึ่งสามารถกำหนดขนาดรับประทานที่ปลอดภัยได้ เหง้าดอกคิงเป็นพิษโดยเป็นพิษต่อการ แบ่งตัวของเซลล์และเป็นพิษต่อทางเดินอาหาร อาการของพิษจะเกิดเมื่อกินสารนี้เข้าไปประมาณ 2 ชั่วโมง จะรู้สึกแสบร้อนในปากและลำคอ คอแห้ง กระหายน้ำ โดยมีอาการเจ็บปวดตามตัว ปากและ ผิวหนังชา คลื่นไส้อย่างรุนแรง ท้องร่วงอย่างแรง อุจจาระมีเลือดปน ปวดท้อง ปวดเบ่งแต่ไม่มีอุจจาระ ออกมาหายใจลำบาก กลืนไม่ลง ชัก หหมดสติเนื่องจาก ร่างกายเสียน้ำมาก ตัวเย็นและอาจตายได้ใน 3-20 ชั่วโมง อุณหภูมิร่างกายจะลดลงต่ำมากก่อนเสียชีวิต จึงไม่นแนะนำให้ประชาชนทั่วไปนำมาใช้เอง ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของแพทย์ ในการแพทย์แผนปัจจุบันใช้เหง้าสกัดเป็นสารบริสุทธิ์ ซึ่งมีแอลคาลอยด์ colchicines ทำเป็นยาเม็ดรักษาโรคเกาต์ (ปวดข้อ)

ลักษณะวิสัย

ใบและมือจับ

ดอก

ผล

เหง้าสด

เหง้า